

YEREL YÖNETİMLER

YEREL YÖNETİMLER YASA TASARISI: ÖZELLEŞTİRMEDE YÖNTEM DEĞİŞİKLİĞİ (SAĞLIK BOYUTU)

Onur HAMZAOĞLU*

Seksenli yılların başında darbe ile yaratılan; baskı, güvensizlik, öz güvensizlik ve örgütsüzlük ortamının Türkiye topraklarında da egemenlere; uluslararası finans çevrelerinin hegemonyasına tabiyeti kolayca uygulamaya geçirme olanağını sunduğu bilinen bir gerçekliktir. Sağlanan bu ortam(!) işbaşına gelen, yalnızca adları farklı, programları itibarıyla birbirinin kopyası hükümetlerin özelleştirmelerle ilgili uygulamalarının da koşullarını yaratmıştır. Yakın döneme kadar da bütün hükümetler özelleştirmenin kamuoyundaki "meşruiyeti" ile ilgili faaliyetliliklerinin ardından hemen her zaman sektör özelinde (eğitim, sağlık vb.), paket programlarla çalışmayı tercih etmişlerdir. Öyleki her alanın sahibi demokratik kitle örgütleri, sendikalar vb. tarafından da gelişmeler en azından bir aşamasında fark edilebilmiş ve getirilmeye çalışılan "yeni"likler emekçiler adına deşifre edilip, yine konunun sahipleri ile paylaşılarak kitlelesel karşı duruşlar yaratılabilmektedir. Hatta, zaman zaman bazı hükümetler alanın sahipleri ile "uzlaşabilme"nin yollarını aramak gereksinimini dahi duymuşlardır.

Temmuz 1998'e gelindiğinde ANAP, DSP, DTP ve "dışarıdan" CHP hükümeti kuruluş gerekçesini: "MGK ile "işbirliği" ve "uyum" içinde "irtica ile mücadeleye" olarak açıklayıp; özelleştirmelerde ciddi hızlanma çabaları ve yöntem arayışları içinde olduğunu da belirtmekten geri kalmamıştır. Bugün hedeflenen; şimdiki kadar uygulanmaya çalışılan sektör bazındaki özelleştirme çabaları için her alana özel yasal düzenleme getirme yerine; **yaşamın hemen hemen tüm alanlarını içeren genel bir yasal düzenlemedir.**

"Merkezi İdare ile Mahalli İdareler Arasında Görev Bölüşümü ve Hizmet İlişkilerinin Esaslarının Düzenlenmesi ve Çeşitli Kanunlarda Mahalli İdarelerle İlgili Değişiklikler

Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı" ile ilgili süreç, pek çok yasa tasarısı gibi ama özellikle de özelleştirme, kazanılmış haklara saldırı, demokratik hakların ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yönelik yasa tasarılarının yasalaştırılması süreçlerinde kullanılan bir yöntemle ilerliyor: işçilerden, işsizlerden, memurlardan ve örgütlerinden saklanarak, kapalı kapılar arkasında, gizli pazarlıklarla...(!) Evet, açık adını yukarıda belirttiğimiz Yerel Yönetimler Yasa Tasarısı (YYYT) seçim yöntemlerinden sağlığa, eğitimden turizme, tarım ve ormandan ulaştırma, genel bütçenin bölgeler arasındaki "paylaşımı" ile sanayi ve ticarete olmak üzere halkın yaşamındaki bütün alanlarda "yeni" düzenlemeler dayatması ile "geliyor".

YYYT, TBMM İçişleri Komisyonu ile Plan ve Bütçe Komisyonu Alt Komisyonu'ndan geçtikten sonra, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda da görüşülerek 17 Temmuz 1998 gün ve 1/743 Esas ve 66 Karar No'su ile kabul edilmiştir. Tasarı ile; il özel idareleri, belediyeler ve köy birliklerinin organizasyonları, yönetici ve üyelerinin görev alma şekilleri(atama, seçim vb.), görev ve hizmet sorumlulukları, işleyişleri gibi alanlara ve merkezi ve mahalli idareler arasındaki görev paylaşımına yönelik olarak getirilmek istenen yeni "düzenleme"lerle;

1. Parça ile bütünün birlikteliğini koparmak, parçaları kendi kaderleriyle başbaşa bırakmak,

2. İşleyişlerin ve kaynakların kamu sektörü içinde aktarımı yerine, yerel yönetimler üzerinden özel sektöre aktarımı hedeflenmektedir.

Yani tasarı ile bölgeler arası eşitsizlikler ve hemen bütün sektörlerdeki özelleştirme alt yapıları "yasa"laştırılmak istenmektedir.

Tasarının birinci maddesinde; "mahalli nitelikli kamu hizmetlerinin yerinden yönetim, verimlilik, açıklık ve

* Doç.Dr., Halk Sağlığı Uzmanı
TTB Sağlık Politikaları Çalışma Grubu Üyesi

demokratik katılım ilkelerine uygun olarak yürütülmesi" nin amaçlandığı belirtilmektedir. Bu makalede sizlerle özellikle son onbeş, yirmi yıl içinde yeni vurgu ve anlam yüklemeleri ile kullanılan, gerçekte ise hiç de yeni olmayan bu kavramlarla sunulan YYT ile yapılmak istenenleri, ülke nüfusumuzun %80'ine -işçiye, memura, çiftçiye, işsizedayatarak nasıl yaşama geçirmeyi hedeflediklerini, buna karşın örtülü tutmaya çalıştıklarını paylaşmak istiyoruz.

Merkezi ve mahalli idareler tarafından yerine getirilecek hizmetler ve görevlerin ("paylaşımının") tanımlandığı ikinci bölümdeki üçüncü ve dördüncü maddelerle; halen merkezi idarenin(hükümet,bakanlıklar) olan kamuya hizmet sunumu ve bunun düzenlenmesi vb. sorumlulukları yerel yönetimlere (il özel idareleri, belediyeler) "devredilerek"; merkezi idarenin "sorumsuz"laştırılması, sorumluluklarından arındırılması hedeflenmektedir. Ardından da tasarının üçüncü ve dördüncü bölümlerindeki maddelerle bu hizmet alanlarının yerel yönetimler tarafından işletilmesi ya da işlettilmesi öngörülmektedir. Bu yöntemle söz konusu alanlardaki özelleştirmeler yerel yönetimlerin taşeronlaştırılmasıyla parça başı iş biçiminde yapılmak istenmektedir. Yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilecek uygulamalar ülke genelinde değişik zamanlarda ve şekillerde olunca gözden kaçırmanın kolaylaşacağı, beraberinde toplumsal muhalefetin şekillenmesinin ve bütünsellikli yapı(lar) içinde gerçekleşmesinin zorlaşacağı/olanaksızlaşacağı hesaplanmaktadır.

Tasarı ile Sağlık Bakanlığı'nın(SB) hizmet sorumluluğu ise yalnızca koruyucu sağlık, aile planlaması ve ana-çocuk sağlığı alanları (bu hizmeti sunacak birimlerin yapım, bakım, onarım ve donatılarının il özel idareleri tarafından sağlanması koşulu getirilerek) ile sınırlandırılmaktadır. Böylece, tedavi edici sağlık hizmetlerinin tümünün sorumluluğu yerel yönetimlere devredilmiş olmaktadır. Devredilen bu alanla ilgili olarak da "İL ÖZEL İDARELERİ ve BELEDİYELERE HER TÜRLÜ TEŞHİS ve TEDAVİ MERKEZİ AÇMAK, İŞLETMEK veya İŞLETTİRMEK" görevi verilmiştir. Böylece doksanlı yılların başından itibaren iş başına gelen bütün hükümetlerin hukuksal boyutta bir türlü başaramadığı hastanelerin özelleştirilmesi de "yasal" olarak gerçekleştirilmiş olacaktır.

Yerel yönetimler sorumlu tutulacakları tedavi edici sağlık hizmetlerinin sunumunu gerçekleştirebilmek için; hizmetlerin tümünü ücret karşılığı sunacak, hatta bazı yerellikler de bütçelerine kattı sağlayan bir alan olarak doğrudan kar için bu hizmetleri gerçekleştireceklerdir. Merkezi planlama yapılamayacağından, ülke genelinde hiçbir şekilde gereksinim olmayan özellikle üçüncü basamak sağlık hizmetlerine yönelik yeni yan dal hastaneleri (onkoloji, kardiyojoloji vb. merkezleri), yeni görüntüleme üniteleri ve/veya merkezlerinin açılma zorunluluğu doğacaktır. Bu yerel "gereksinim"lerin karşılanmasının getireceği gereksiz yatırım ve harcamalar sağlık hizmetlerinin maliyetini hem yerellikler için, hem de ülke genelinde artıracaktır.

DİE'nin 1994 hane halkı tüketim araştırması sonuç-

larına göre; 100 TL'lik ulusal gelirin 53 TL'sinin Batı, 15 TL'sinin Orta, 11 TL'sinin Güney, 11 TL'sinin Kuzey ve 10 TL'sinin de Doğu bölgesinde harcanabildiği, Birleşmiş Milletler 1997 İnsani Gelişim Raporu'nda belirtildiğine göre; İnsani Gelişim İndeksinin(HDI) Batı'da 0.840 iken Doğu'da 0.585 olduğu, yani bölgesel eşitsizliklerin varlığını günlük yaşantının her alanında çok açık bir şekilde ortaya koyduğu bir ülkede, sağlık hizmeti sunumu yerel yönetimlerin olanaklarına terk edildiğinde ülkenin pek çok batı ilinde ulaşılabilen hizmet içeriğine diğer bölgelerde ulaşamayacaktır. Bu durum var olan eşitsizlikleri daha da derinleştirecektir.

Bunların yanı sıra tasarımı hazırlayanların koruyucu sağlık tanımlarını da bilmek gerekmektedir. Çünkü, aile planlaması hizmetleri uluslararası tıp literatüründe koruyucu sağlık hizmetlerinin bir bileşeni olarak kabul edilirken, tasarıda bunun dışında tanımlanmıştır. Beraberinde sadece bu nedenle ana-çocuk sağlığı ile kastedilenin ne olduğu da merak konusu haline gelmektedir.

Tasarı ile çevre sağlığı ile ilgili hizmetler de bütünü ile yerel yönetimlere devredilmektedir. Bu hizmet grubunun yerine getirilebilmesi için de yine tedavi edici sağlık hizmetlerinde olduğu gibi yerel yönetimlere İŞLETMEK ve İŞLETTİRMEK görevi verilmektedir.

Yirmialtıncı maddede bölgeler ve iller arasındaki eşitsizliklerin sürekliliği kabul edilerek; her ilde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamaları üzerinden belediyelerin nüfuslarına göre verilecek paylarla yerel yönetimlerin (il özel idaresi, belediye ve köy birlikleri) bütçelerinin esas bölümlerinin oluşturulacağı belirtilmektedir. Bu yaklaşımla bölgeler ve iller arasındaki var olan eşitsizliklerin bundan sonra da devamı kabul edilmekte, ülke kaynaklarının toplumsal düzeyde ve daha fazla gereksinimi olanlardan yana paylaşımına karşı çıkmaktadır. Bu yaklaşım bölgeler arası eşitsizliklerin derinleştirilmesinin yasa-laştırılmasıdır.

Yetmişli yılların sonlarından itibaren eş zamanlı olarak bütün dünyada işçi sınıfına dayatılmak istenen ; ülkemizde de temel metni 24 Ocak 1980 tarihinde ilan edilerek 12 Eylül Darbesi ile uygulanabilme koşulları sağlanmaya çalışılan; özelleştirme operasyonları ile; kapitalizmin altmışlı yılların sonundan itibaren yeniden ortaya çıkmaya başlayan sermaye bunalımını aşmasının hedeflendiği, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi sistemin motoru kuruluşlarca da "saklamaya" bile gerek duyulmadan tanımlandığı bilinen bir gerçektir. Kamucu uygulamaları maliyeti yüksek(verimsiz), etkililiği düşük ve "eşitlikçi" olmamakla niteleyen burjuvazi, gerçekte ekonomik ve politik zora başvuru operasyonu olan özelleştirmeyi kültürel bir öneriymiş gibi sunma ve yaşama geçirebilme çabasına girmiştir. Bunun için de ;

1. Sosyal politika alanlarındaki harcamaların kısıtlanması,
2. Kamu hizmetleri çökertilerek; işçi ve emekçi sınıfı başta olmak üzere, toplum kesimlerinin tümünde kültürel

"haklılık" sağlanması,

3. Farkına varışı geciktirmek ve karşı duruşu "olanaksızlaştırma"yı sağlayabilmek için sendikal ve demokratik örgütlenmelerin engellenmesi,

4. Çalışanlara ayrılan payın kısıtlanması ve

5. Kaynakların denetiminin doğrudan ya da dolaylı olarak sermayenin denetimine verilmesi ; gibi araçlar kullanılmıştır.

Ancak yaşananlar göstermiştir ki özelleştirmeler sonucunda;

1. Toplumsal yönden etkililik artmamakta,

2. Bölgeler ve sınıflar arasındaki eşitsizlikler derinleşmekte,

3. Verimlilik düşmekte(maliyet artmakta)dir.

Bu gelişmelerin sonucunda özelleştirme uygulamaları ile sistem; "özünden" kaynaklanan sorununu çözememiş, aksine özelleştirmeler "kapitalizmin bunalımı" haline dönüşmüştür.

Söz konusu tasarı da bu süreç içinde Türkiye burjuvazisinin uluslararası sermaye ile işbirliğinin önünü açabilme uğraşının bir aracıdır. Bu nedenle bütünüyle reddedilmesi gerekir. Yaşanan sorunların hemen şimdi, bugünden

"çözümü" için;

1. Bütün sosyal politika alanlarının finansman kaynağının GENEL BÜTÇE olması,

2.Genel bütçenin; dolaylı vergilendirme (KDV vb.) olmadan, karın, faizin, kayıt dışı ekonominin vb. vergilendirilmesi ile oluşturulması,

3. Genel bütçenin paylaşımında sosyal politika alanlarının öncelenmesi,

4. Özel sektöre sermaye aktarımı(teşvik, pirim, vergi iadesi vb.) ve savaş harcamalarının durdurulması,

5. Bütün çalışanlara grevli-toplu sözleşmeli sendika hakkının tanınması,

6. Sağlık alanına özelleştirdiğimizde de;

-Sağlık hizmetlerinin bütün aşama ve kalemlerinin(ilaç vb. dahil) ücretsiz olması,

-Sağlığa genel bütçeden ayrılan payın artırılması,

-Sağlık hizmetlerinin koruyucu(kişiyi ve çevreye yönelik), tedavi edici ve esenlendirici hizmetler olarak birlikte ve merkezi olarak planlanması ve sunumu,

-Sağlık hizmetini sunan ve finanse eden birimlerin birbirinden ayrılması talep edilmelidir.

Ekim 1998

